

Komentar in karta: 1/99 SLA V494 'živčen'

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen 'tak, ki je v stanju velike napetosti, ki se izraža kot nemir, strah', knj. *živčen* (*î*), sta med zapisanimi poimenovanji najpogostejša leksema *živčen* in *nervozen*. Informatorji so v posameznih točkah navedli časovno-zvrstne oznake k obema leksemoma, npr. leksem *živčen* z oznako novo v T236, T255, T267, T374, T381, mlajše v T090, knjižno v T377 in T382, leksem *nervozen* z oznako internacionalno v T010, z oznako mlajše v T090, novoknjižno v T381 in novo v T257. Drugi leksemi z *nervoz-* so še *nervovzen*, *nervoz*, *nervož*, *nervovz*, *nervožo*, *nervožen*, *nervožast*, *nervozast* in *nervez*. Po pogostnosti tretji leksem je *siten*, v T377 z oznako domače, v T258 z oznako prej in v T381 z oznako staro. V obrobni narečjih poznajo za ta pomen še lekseme *jeznorit*, *jezen*, *jezljav*, *jezljiv*, *tegoten*, *čemerasti* in *neumen*.

2. Morfološka analiza

živčen < *živ-*bč*-*bn*-*č* ← *živ-*bc*-*b* ← *živ-*č* 'živ'

siten < *syt-*bn*-*č* ← *syt-*i*-*ti* 'sititi' ← *syt-*č* 'sit' (Snoj 2003: 658)

jezen < *jez-*bn*-*č* 'jezen' ← *jez-*a* 'jeza' (Snoj 2003: 241)

jezljav < *jez-*bl*-*av*-*č* < *jez-*bl*-*a*-*ti*

jezljiv < *jez-*bl*-*iv*-*č*

jeznorit < *jez-*bn*-*o*-*rit*-*č* < *jez-*bn*-*č* + *rit-*č* 'rit'

tegoten < *teg-*ot*-*bn*-*č* ← *teg-*ot*-*a* ← *teg-*č* 'težek'

čemerasti < *čemer-*ast*-*č*-*j*-*č* ← *čemer-*č* 'strup'

neumen < *ne-*um*-*bn*-*č* ← *ne- 'ne' + *um*-*bn*-*č* (← *um-*č* 'um')

nemiren < *ne-*mir*-*bn*-*č* ← *ne- 'ne' + *mir*-*bn*-*č* (← *mir-*č* 'mir')

ihtljav < *ixt-*bl*-*av*-*č* < *ixt-*bl*-*av*-*č* ← *ikt-*č*-*t*-*i*

hudoben < *xud-*ob*-*bn*-*č* ← *xud-*ob*-*a* ← *xud-*č* 'slab, slaboten, suh'

nesvoj < *ne-*svoj*-*č* ← *ne- 'ne' + *svoj-*č* 'svoj'

pust < *pust-*č* 'pust, neobljuden, zapuščen'

čuden < *čud-*bn*-*č* ← *čud-*o* 'čudo'

tečen < *teč-*bn*-*č* ← *teč-*č* 'izdatnost'

zmešan < *s_b-*měš*-*an*-*č* ← *s_b-*měš*-*a*-*ti* ← *měš-*a*-*ti* 'mešati'

besen < *bės-*bn*-*č* ← *bės-*č* 'zli duh'

nagel < *nagl-*č* 'nagel, hiter'

žvircast < *S_b-*vir*-*bc*-*ast*-*č* ← *s_b-*vir*-*a*-*ti* s_č ← *s_b-*ver*-*ti* ← *s_b 'skupaj, z' +

*verti *vbrq 'zatikati, vtikati, zapirati' (S ≥ ž, ekspresivni prehod vzglasnega z- v ž-)

raztresen < *orz-*trēs*-*en*-*č* ← *orz-*trēs*-*ti* ← *trēs-*ti* 'tresti'

- bister** < **bustr*-*ɔ* 'hiter, deroč'
- strahopetljiv** < **strax-o-pɛt-bl-iv*-*ɔ* ← **strax*-*ɔ* 'strah' + **pɛt-a* 'peta'
- sikast** < **sy-k-ast*-*ɔ* ← **sy-k-ast*-*ɔ* ← onomatopeja **sy*, ki posnema kačje oglašanje
- NerVozen** < *(*nervoz*)-*ɔn*-*ɔ* ← nem. *nervös* 'živčen' (*N* → *d* v T162; *V* → *b* v T090)
- nervoz** < *(*nervoz*)-*θ* ← furl. *nervôs*, *gnarvôs* 'živčen' (v T062, T077, T414), nem. *nervös* (v T033)
- nervovz** < *(*nervovz*)-*θ* ← furl. *nervôs*, *gnarvôs* 'živčen'
- nervovzen** < *(*nervovz*)-*ɔn*-*ɔ*
- nervož** < *(*nervož*)-*θ* ← furl. *nervôs*, *gnêrvos* 'živčen'
- nervožen** < *(*nervož*)-*ɔn*-*ɔ* ← furl. *nervôs*, *gnêrvos* 'živčen', trž. it. *nervošo* 'živčen' (leksem v T063 je furl. izvora, leksemi v T116, T118, T125, T138 pa trž. it.)
- nervožast** < *(*nervož*)-*ast*-*ɔ* ← trž. it. *nervošo* 'živčen', it. *nervoso* 'živčen'
- nervožo** < *(*nervožo*)-*θ*
- nervez** < *(*nervez*)-*θ* ← nem. *nervös* 'živčen'
- grintežen** < *(*grint*)-*ež*-*ɔn*-*ɔ* ← *(*grint*)-*ež*-*ɔ* ← srvnem. *grint*, nem. *Grind* 'krasta, gatje'
- žleht** < *(*žlext*)-*θ* ← srvnem. *sleht* 'slab'
- nor** < *(*nor*)-*ɔ* ← bav. nem. *nōr* (knj. nem. *Narr* 'norec, norčav človek') (Snoj 2003: 450)
- nafiljan** < **na*-(*fil*)-*a*-*n*-*ɔ* ← **na*-(*fil*)-*a*-*ti* 'napolniti' ← avstr. bav. nem. *fillen* 'polniti'
- idegeš** < *(*idegeš*)-*θ* ← madž. *ideges* 'živčen, nervozen'
- ribijan** < *(*ribij*)-*a*-*n*-*ɔ* 'jezen' ← *(*ribij*)-*a*-*ti* 'jeziti' ← prim. s furl. (*in*)*rabiâ* 'jeziti'
- matast** < *(*mat*)-*ast*-*ɔ* ← it. *matto*, furl. *mat* 'nor, neumen, muhast'
- šrampli**, nejasno
- žaltav**, nejasno
- funtrav**, nejasno, morda v zvezi z nar. sln. *futrati* 'krmiti' < *(*futr*)-*a*-*ti* 'krmiti' ← *(*futr*)-*ɔ* 'krma' ← srvnem. *vuoter* 'krma'

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *besen* v T395, *nafiljan* v T160, *idegeš* v T404, *grintežen* v T044, *hudoben* v T008, *pust* v T044, *sikast* v T412, *ribijan* v T059, *funtrav* v T366, *bister* v T405, *strahopetljiv* v T409, *nagel* v T397, *žvercast* v T255, *tečen* v T174, *nesvoj* v T017, *zmešan* v T023, *nor* v T386, *raztresen* v T401, *žleht* v T256, *matast* v T109, *šrampli* v T022 in *nemiren* v T035.

Kot enkratnica z *jez-* je kartiran odgovor *jezljav* v T374.

Kot opisi so kartirani odgovori *ima volce v riti* v T349, (*ta*) *ne zna stati v svoji koži* v T060, *je nervne zgubil* v T023.

Kot pretvorbe s primitivi so kartirani odgovori *ima svetega vida ples* v T245, *ima slabe živce* v T346, *nima živca* v T033 in *ima na živcih* v T001.

Kot tretji ali nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *živčen* v T256, *ihljav* v T097 in T102, *siten* v T090, T097, T333, T381, *žaltav* v T267, *jeznorit* v T255, *nervozen* v T401, *jezljiv* v T386, *čuden* v T102, *nervož* v T097, besednovrstno neustrezni odgovor *paničer* v T409 ter enkratnica *živ* v T035, prav tako tudi opisi *je na bezite* v T023 in *ima ose v riti* v T049. Leksem *škribelj* 'živahen otrok' v T022 je zaradi pomenskega neujemanja kartiran kot nerelevanten odgovor.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: /; OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 2301; ASLEF: 2348; HJA: /